

מערך הכנה לקראת ביקור בבית משפט

רציונל :

פעילות המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה בבתי המשפט נועדה לשמש כלי חינוכי מקצועי לחיזוק הלימוד בנושא הרשות השופטת במדינה דמוקרטית, מהות עבודתה ועבודת השופטים, הגנה על שלטון החוק וזכויות אדם ואזרח ותפקיד הרשות השופטת ב"משחק הדמוקרטי". המרכזים הלימודיים בבתי המשפט מפעילים עבור בתי ספר ומוסדות חינוך מערכת של סיורים לימודיים וסדנאות חוויתיות הממחישות לתלמידים בדרך בלתי אמצעית חלק מההיבטים המעשיים של העשייה האזרחית במדינת ישראל. אין המרכזים הלימודיים באים להוות תחליף ללמידה הסדורה של נושא האזרחות בכיתה, אלא לתמוך בלמידה זו במקום שבו לשטח יש יתרון על הוראות נושאים ומושגים מופשטים. כאלה לדוגמה הם מושגים ונושאים הקשורים לעבודתה של הרשות השופטת ותפקידה במשטר הדמוקרטי.

כדי שפעילות התלמידים בבתי המשפט תהיה משמעותית ומלמדת מומלץ שהיא תשולב ברצף של השיעורים העוסקים בנושא ובעיקר לאחר הכנה.

הפעילות מבוססת על ההנחה שהחשיפה לפעילות במרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה מהווה חלק מן העשייה הלימודית בנושא הרשות השופטת ולכן יש לקשור את הפעילות לרצף הלמידה הקיים ולא להפוך את הביקור לחוויה רגעית, העשרתית ולא משמעותית.

למידה תיאורטית המתבצעת בכיתה בלבד משולה ללימוד נהיגה רק באמצעות לימודי תיאוריה. לימודים תיאורטיים לא יועילו לעיצובו של אזרח מיומן, פעיל ואחראי מתחייב, תהליך מתמשך ומקיף הכולל "למידה מחוץ לכיתה".

מטרת שיעור ההכנה היא להתמודד עם כלל הקשיים הצפויים לתלמיד היוצא ללמוד ולחוות למידה מחוץ לכיתה ("שלוש הזרות") :

- א. זרות גיאוגרפית – חוסר היכרות של התלמיד עם המקום בו מתקיים התהליך.
 - ב. זרות נושאית – חוסר היכרות של התלמיד עם הנושאים אתם הוא עשוי להיחשף.
 - ג. זרות פסיכולוגית – חוסר היכרות של התלמיד עם אופי הפעילות.
- למידה מחוץ לכיתה נשענת על רצון להתמודד עם הקשיים הנ"ל אולם היא איננה יכולה להיות שלמה ומקצועית ללא הכנה מתאימה מראש.

מטרות:

1. הכנה רעיונית לקראת הביקור בבית המשפט, כשלב ראשון לקראת למידה ודיון מעמיק בנושאי הלימוד.
2. חשיפה למושגי יסוד הקשורים לרשות השופטת, לעבודתה ותפקידה במדינה דמוקרטית.
3. הבניית עניין ומוטיבציה לביקור בבית המשפט.
4. התלמיד יבין משמעות שונות שיש למושג מעורבות אזרחית-חברתית של האזרח ולחובות האזרח.
5. עידוד למעורבות אזרחית.

הערות מתודיות :

1. תלמיד המגיע מוכן לפעילות מחוץ לכיתה, רמת העניין, המוטיבציה והלמידה שלו משתפרת.
2. המערך מלווה בפעילות עם כתבות מן העיתונות היומית.
3. מומלץ להכין כתבות מגוונות בהקשר של בתי המשפט.
4. המערך ישולב ברצף הלמידה על הנושא ויועבר מספר ימים לפני הביקור בבית המשפט.

עזרים:

- א. כרטיסיית עבודה לכיתה שטרם נחשפה לעבודת הרשות השופטת.
 - ב. כרטיסיית עבודה לכיתה שלומדת על הרשות השופטת.
- ❖ **נא ראה בסוף מסמך זה:** כרטיסיה לכיתה שטרם נחשפה לעבודת הרשות השופטת, כרטיסיה לכיתה שלומדת על הרשות השופטת.
- ג. מבחר כתבות לדיון בהיבטים משפטיים שונים.

מושגי יסוד :

(לקוחים מהמדריך להוראת מקצוע האזרחות פרק ה – המשטר ורשויות השלטון בישראל/הרשות המחוקקת: הכנסת, עמ"ס 80)

משפט חוקתי/אזרחי/פלילי

הזכות להליך הוגן

בית משפט שלום

בית המשפט המחוזי

בית המשפט העליון

בית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ)

בתי דין מיוחדים

פתיחה

1. **לכיתה שטרם נחשפה לעבודת הרשות השופטת**

לקראת הביקור בבית המשפט, נערוך היום היכרות ראשונית עם עבודת הרשות השופטת ותפקידיה.

לכיתה שלומדת על הרשות השופטת

המורה שואל את התלמידים : מה אני יודעת על הרשות השופטת?

המורה כותב מילות מפתח על הלוח מתוך דברי התלמידים.

לקראת הביקור בבית המשפט, נכיר היום את הרשות השופטת כפי שהיא מופיעה בכלי התקשורת והיבטים שונים בעבודתה.

מהלך השיעור

המורה מביא כתבות שונות המתייחסות לבתי המשפט באופנים שונים (בתי

משפט שונים מבחינת מיקום גיאוגרפי, ערכאות שונות, סוגי משפט).

הכיתה נחלקת לקבוצות של 5 תלמידים לקבוצה. כל קבוצה בוחרת כתבה מתוך

מאגר הכתבות שהביא המורה.

2. על כל קבוצה להכין את הכתבה שבחרה על פי ההנחיות הבאות (מצורפת כרטיסיית

פעילות לדוגמה בנספח למערך זה):

א. מיקום גיאוגרפי של בית המשפט.

ב. באיזה בית משפט מדובר? שלום/בתי משפט מיוחדים, מחוזי, עליון, בג"ץ

ג. תקציר המקרה/ האירוע.

ד. האם המשפט חוקתי/פלילי/אזרחי.

ה. מספר השופטים היושבים בדיון.

ו. האם מוזכרים שמות הצדדים המעורבים במקרה? אם לא, מדוע לפי דעתכם?

ז. מושגים חדשים שמוזכרים בהקשר משפטי.

ח. **לכיתה שכבר לומדת על הרשות השופטת**

האם זיהית זכויות שנפגעות/מתנגשות/מוגנות (הליך משפטי הוגן, שוויון וכד')

ט. האם הכתבה הוסיפה לך מידע חדש על הרשות השופטת

י. לו אתם השופטים במקרה שלפניכם, מה הייתה החלטתכם, נמקו מדוע?

המורה מכין על הלוח טבלה שבה השאלות וכל קבוצה תמלא בתורה את התשובה.

לאחר כ-20 דקות הכיתה חוזרת לעבודה במליאה.

3. כל קבוצה תציג את הכתבה שבה עסקה עפ"י השאלות. תלמיד רושם בטבלה את תשובת

קבוצתו.

המורה עורך הכללה של המושגים והפרטים שלוקטו מתוך הכתבות על ידי

התלמידים בקבוצות השונות, לקראת הגדרת המושגים.

4. המורה שואל את התלמידים: מה התמונה הכוללת המתקבלת מן הקריאה בכתבות על הרשות השופטת?

התלמידים בשיתוף עם המורה מסכמים את תפקידי הרשות השופטת, זיהוי הערכאות השונות, מיקום בתי המשפט, מינוחים ייחודיים לבתי המשפט.

ערכאות בתי המשפט:

- א. בית משפט שלום – ערכאה ראשונה
- ב. בית המשפט המחוזי – ערכאה ראשונה ושנייה
- ג. בית המשפט העליון
- בית המשפט העליון לערעורים – ערכאה שנייה או שלישית ועליונה
- בית משפט גבוה לצדק – ערכאה ראשונה

תפקידי הרשות השופטת:

- א. שמירה על שלטון החוק
- ב. ביקורת על פעילות השלטון
- ג. אחריות על פירוש החוק
- ד. ישוב סכסוכים
- ה. הגנה על זכויות אדם ואזרח בהיעדר חוקה

מיקום בתי המשפט:

- א. בית משפט שלום – פועל ב-31 ערים בישראל, בכל רחבי הארץ. בדרך כלל יושב במשפט שופט אחד.
- ב. בית המשפט המחוזי – פועל בירושלים, תל אביב, מרכז-פתח תקווה, חיפה, נצרת ובאר שבע. בדרך כלל יושב הרכב של שופט אחד עד שלושה שופטים.
- ג. בית המשפט העליון – מקום מושבו בירושלים. בבית המשפט העליון יושבים השופטים בהרכבים של שלושה עד תשעה שופטים, בהתאם לחומרת הנושא. במקרים חריגים מתכנס הרכב של 11 שופטים.

מינוחים ייחודיים:

- א. משפט חוקתי – מערכת הכללים והנורמות המסדירה את פעולתן של רשויות השלטון, את היחסים ההדדיים ביניהן ואת זכויות האדם והאזרח. המשפט החוקתי מבטא את העקרונות והערכים של המדינה, הבאים לידי ביטוי לרוב בחוקה, ובישראל בחוקי יסוד. במקרים שבהם רשויות השלטון פוגעות באחד מעקרונות היסוד של מדינת ישראל, בית המשפט דן ופוסק עפ"י כללי המשפט החוקתי. על בסיס העקרונות של המשפט החוקתי נבנו המשפט הפלילי והמשפט האזרחי.
- ב. משפט פלילי – מערכת של דינים הקובעים מה הן עבירות המסכנות את השלום והביטחון של המדינה והחברה ומה הם העונשים על כל אחת מהעבירות האלו. המדינה תובעת לדין אדם/מוסד שעברו עבירה. התביעה נעשית באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, פרקליטות המדינה והמשטרה.
- ג. משפט אזרחי – עוסק ביחסים המשפטיים בין אדם לחברו, כלומר, בזכויות ובחובות של כל אחד מהם המעוגנות בדרך של הסכם/חוזה/תוקף חוק. התובע והנתבע הם בד"כ אזרחים/חברות פרטיות/מוסדות שאינם ממשלתיים. גם המדינה יכולה להיות תובעת או נתבעת. במשפט אזרחי אין עונש. המפסיד במשפט חייב להחזיר לתובע נכס/חוב/לשלם פיצויים על נזק/לקיים את החוזה עליו חתם.
- ד. הזכות להליך הוגן – הגנה על זכויות האדם מפני פגיעות לא מוצדקות במהלך העמדה לדין. מטרתה של זכות זו להבטיח שבמסגרת ההליך של העמדה לדין – מרגע שאדם נחשד בדבר ביצוע עבירה ועד הענשתו – הפגיעה בזכויותיו של החשוד תהיה מוצדקת ותתבצע רק עפ"י כללים ומגבלות הקבועים בחוק.

סיכום

5. בקרוב נבקר בבית המשפט הממוקם בעיר ... באזור... (הכנה גיאוגרפית שכל מורה מקיים עם תלמידיו טרם הביקור) שם נערוך סיור לימודי שיכיר לנו מקרוב את הרשות השופטת, עבודתה, בעלי תפקידים בבית המשפט, נתנסה במשפט מבויס ונקיים סדנה.
6. מה אתם מצפים? מה הייתם רוצים לראות?
7. המורה יציין בפני התלמידים מהם כללי ההתנהגות הנדרשים כשבאים לבית המשפט, לפי ההנחיות של המרכזים הלימודיים (הנחיות אלה נשלחות מיד עם ביצוע ההזמנה לביקור).

בקרו באתר שלנו לפרטים נוספים, חומרים, מידע ולהזמנת פעילות חינוכית.

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Mazkirut_Pedagogit/Ezrachut

❖ **נא ראה פירוט עזרים לשיעור ההכנה בהמשך מסמך זה:** כרטיסיה לכיתה שטרם נחשפה לעבודת הרשות השופטת, כרטיסיה לכיתה שלומדת על הרשות השופטת.

כתיבה: נאוה רוזן
ייעוץ דידקטי: דר' אסף זלצר
שושי יצחקי
יגאל הראל
סופי בזנר
אורי מלכין

צוות המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה

צוות המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה

מאחל לכם ביקור מעניין וחוויתי!
מאחל לכם ביקור מעניין וחוויתי!

עזרים לשיעור ההכנה

כרטיסייה לכיתה שטרם נחשפה לעבודת הרשות השופטת

משימה:

א. קראו את הכתבה וענו על ההנחיות הבאות:

1. מהו מיקומו הגיאוגרפי של בית המשפט המוזכר בכתבה.
 2. באיזה בית משפט מדובר? בית משפט שלום, בית דין מיוחד, בית משפט מחוזי, בית משפט עליון, בג"ץ.
 3. הכינו תקציר של המקרה/האירוע הנדון בכתבה.
 4. האם, לדעתכם, המשפט חוקתי/פלילי/אזרחי?
 5. מספר השופטים היושבים בדין.
 6. האם מוזכרים שמות הצדדים המעורבים במקרה? אם לא, מדוע לפי דעתכם?
 7. ציינו מושגים חדשים המוזכרים בהקשר המשפטי.
 8. לו אתם שופטים במקרה שלפניכם, מה הייתה החלטתכם? נמקו מדוע?
- ב. עליכם להציג בפני הכיתה את המקרה על פי ההנחיות המוזכרות בסעיף א'.

כרטיסייה לכיתה שכתב לומדת על הרשות השופטת.

משימה:

א. קראו את הכתבה וענו על ההנחיות הבאות:

1. מהו מיקומו הגיאוגרפי של בית המשפט המוזכר בכתבה.
2. באיזה בית משפט מדובר? בית משפט שלום, בית דין מיוחד, בית משפט מחוזי, בית משפט עליון, בג"ץ.
3. הכינו תקציר של המקרה/האירוע הנדון בכתבה.
4. האם, לדעתכם, המשפט חוקתי/פלילי/אזרחי?
5. מספר השופטים היושבים בדין.
6. האם מוזכרים שמות הצדדים המעורבים במקרה? אם לא, מדוע לפי דעתכם?
7. ציינו מושגים חדשים המוזכרים בהקשר המשפטי.
8. האם זיהית זכויות שנפגעו/מתנגשות/מוגנות (הליך משפטי הוגן, שוויון וכד').
9. האם הכתבה הוסיפה לך מידע חדש על הרשות השופטת
10. לו אתם שופטים במקרה שלפניכם, מה הייתה החלטתכם, נמקו מדוע?

ב. עליכם להציג בפני הכיתה את המקרה על פי ההנחיות המוזכרות בסעיף א'.